

Världen, Grästorp och de nya Hunnerna

(sista delen av tre berättelser om Grästorp)

Hunnerna, vilka var de egentligen, inte en fråga man ställer sig varje dag. Många har hört talas om Attila men kanske inte mer, han fick senare benämningen Guds gissel, en skräckinjagande figur.

Vad har det med oss här i Grästorp att göra och varför var han så skrämmande? Det här är ett försök att berätta just det och som vanligt blir det långt, men värt för den som tar tiden.

Hunnerna var i princip mongoler fast det var några hundra år innan mongolernas strider med Europa genom Djingis Khans barnbarn. Att säga att de var mongoler är dock inte helt korrekt av flera skäl, det viktigaste för den här berättelsen är att de var mer som en blandning av människor.

Hunnerna var inte ett folk, de var mer som ett hockeylag. Förutom Attila och de övriga från stäpperna i öst så bestod de även av det som idag skulle kallas Ryssar, Ungrare, Turkar, Iranier mfl. Historieböckerna berättar att de attackerade det Romerska imperiet och tog så många tuggor av det att detta ledde till Roms fall ungefär 400 år efter kristus.

Romarna beskrev Hunnerna som vilda, fula, nästan djuriska och brutala barbarer. Stämde detta, eller var det en historia? Var det en bild man skapade för att samla folket kring en förklaring, en förklaring som skyddade de som styrde Rom och som skänkte rättfärdighet åt folket som kände att de tillhörde den goda och den mänskliga sidan. ”Döda dem alla skrek säkert folket” där på torget och försökte dölja sin skräck.

En som träffade Attila var den Romerska diplomaten Priskos, han reste från sitt hem i nuvarande Grekland för att göra detta och skrev senare ett antal historieböcker som ej påverkade skeendena under Attilas framfart. Hans skildring av Hunnerna och Attila är den mest kompletta idag även om större delen av hans skrifter försvann. Priskos beskrev Attila som en väldigt enkel man, med enkla kläder, som bodde enkelt och höll en generellt lägre standard än tex sina egna stormän. Priskos beskrev hur han med stor gästfrihet välkomnades in till högtidliga banketter som var mycket väl ordnade. Han beskrev Attila som kunnig, ärlig och pålitlig person, man kunde lita på hans ord. Attila var även en skicklig härskare som kunde kombinera diplomati och hårdhet framgångsrikt. Under Priskos besök träffade han en grekisk man som levde hos Hunnerna, vid samtal om varför så svarade mannen ”Hos Hunnerna får man rättvisa, hos Romarna får man korruption”. Om Priskos skrev på det sättet kanske många av hans böcker hade motvind redan från start.

Imperiet börjar spricka

Frågan som är relevant för oss idag är varför imperiet inte höll ihop. Var det till följd av Attilas illdåd eller hade Rom redan grävt sin egen grop.

Mynten var redan nästan värdelösa - denarierna som en gång var silverglänsande innehöll nu mest koppar. Inflationen hade ätit upp värdet när man skapade mer och mer mynt med mindre och mindre värde för att betala för tex soldater. Folket kände det och fick svårare att få ihop sin tillvaro. Samtidigt växte statsapparaten mer och mer vilket också kostade mer och mer pengar. Fler och fler funktioner centraliserades och byråkratiserades, först för att organisera imperiet och sedan, när problemen ökade, för att kontrollera imperiet.

När människor blev fattigare och fick mindre att säga till om i sina egna liv, och mindre möjligheter att bygga detta liv framgångsrikt på egen hand minskade moralen. ”Varför ska jag bry mig när det ändå inte gör någon skillnad”. Dekadensen växte, staten och folket var från helt olika världar till skillnad från hur Grekerna en gång ansett bäst. Folkets vardag upptogs av deras frågor och staten spelade spel som var för deras egen skull.

Polariseringen växte inte bara mellan staten och folket utan även folk emellan. Rom var befolkat av många olika folkslag till följd av imperiets utbredning och det skapade fraktioner. Tron på Roms framtid försvagades och människor såg främst till sig själva av naturliga skäl.

Demonerna kommer

Det är i denna kontext ”hockeylaget” Hunnerna får speltid. De, och andra, hade nog alltid funnits där men det har inte spelat någon roll. Men när Rom nu är försvagat så får de enkelt rum i sprickorna. Och sprickorna blir större.

Man kan tänka sig hur de initiala reaktionerna var. ”Vaddå Hunnerna, vem bryr sig, döda dem bara, vi är Rom! Hur vågar de!” Problemen underskattades antagligen till följd av hybris. De styrande såg inte hela bilden och de såg inte framåt tillräckligt för att skapa en fungerande strategi. Hade de inte studerat historia? Hade de inte lärt

sig att alla imperier tidigare alltid fallit? Det hade de nog, för på den tiden var sådana studier av mycket hög nivå. Möjligen tänkte vissa att den här gången var annorlunda, detta var ju Rom, och missade att även den tanken var precis lika naiv, medan andra såg till att berika sig själva så länge?

Oavsett hur det var med de sakerna så behövde staten förklara för folket vad som pågick, man behövde kontrollera nyhetsflödet. Varför förlorade Rom landområden. Varför var det rätt att bli soldat och slåss för Rom etc. "Hunnerna var bara ociviliserade odjur och skulle snart förlora mot det mäktiga Rom". "Bli soldat, du kommer troligen inte ens hamna i strid för detta är snart klart". "En romare är en mycket högre stående varelse än de barbariska Hunnerna, i det ska vi stå enade och spotta på dem".

Berättelsen blev att hunnerna var odjur, vildar, fiender till civilisationen. Man demoniserar alltid de andra när man behöver ena sina egna. Det var enkelt att samla människor i en tro att de var högre stående. Vem vill inte tillhöra den gruppen hellre än den andra? Och allt detta byggdes på rädslan för de skräckinjagande Hunnerna under devisen att Rom kommer rädda oss.

Samtidigt satt antagligen romerska diplomater i Attilas hall och räknade guld. De visste såklart att för varje nedvärderande skrift och hårt ord, följde ändå förhandlingar, skatt, utbyte, planerade giftermål, eller utpressning. Det var inte kaos. Det var logisk struktur.

Attilas främsta mål var inte att mörda alla. Han ville nog åt skatterna från de intagna områdena, varorna, handelsvägarna och äran. Han drevs i så fall av exakt samma drivkrafter som byggt det Romerska imperiet. Men den berättelsen fungerade ju inte.

Fanns det några alternativ

Den franska ekonomen och politikern Frederic Bastiat skrev i sin bok "The Law" att "där varor inte flödar, flödar vapen". Det var efter franska revolutionen men det är ett otroligt starkt citat som gällde såväl under antikens Roms, som Iphonens tid.

Hunnerna började någonstans. Om Rom hade varit starkt och ödmjukt, hade de kunnat läsa situationen tidigt. Förstå att spelplanen såg annorlunda ut. Och då hade de förmodligen kunnat handla annorlunda.

Ordet diplomati betyder konsten att förhandla utan våld, ordet har sitt ursprung i det Grekland som ingick i Roms rike och var säkert mycket väl förstått. Så varför gjorde inte Rom det? Hade de inget val, var spelkortet redan slut? Kanske såg man det, kanske såg man faktiskt att tiden var kommen men vägrade acceptera det.

Imperiers slutfas brukar tyvärr kantas av aggressivitet. De styrande känner att de tappar greppet, att konkurrerande grupperingar får mer och mer av folkets förtroende medan deras sviker. Att de inte kan hålla ihop det längre helt enkelt, och då reagerar de kraftfullt med såväl stark centralisering, extrem belåning, höjda skatter, fler lagar, övervakning och med väpnade konflikter.

Det har lett till hemskheter i historien många gånger. Det är tex inte svårt att knyta ihop det brittiska imperiets fall i tiden med de två världskrigen, även om det naturligtvis fanns många andra omständigheter också. Det är inte heller svårt att knyta ihop det spanska imperiets fall i tiden med folkmord i sydamerika i jakten på guld som kunde betala skuld hemma.

Handel, diplomati, integration, öppna marknader, knyta band, skapa flöden. Hade dessa saker övervägts kanske räderna aldrig hade blivit vad de blev. Men diplomati innebär att man måste dela med sig. Och imperier delar inte med sig.

Som beskrevs tidigare var Hunnerna en blandning av olika folk men de var inte de enda som utmanade Rom, det fanns fler grupperingar som gjorde. Goter var också där och tog sina tuggor en tid innan. När sprickor uppstår kommer det från många håll samtidigt. Och Roms sprickor hade blivit större och större under lång tid.

En lite rolig passus är att vissa anser att Goter har sitt ursprung på Gotland och senare vandrade mot området väst om svarta havet. En annan är att vissa menar att Ungern (Hungary) kommer från ordet Hunner.

Senimperiets skyddsreflex

När ett imperium känner att makten glider, reagerar det alltid likadant. Med mer lagar. Mer centralisering. Mer byråkrati. Mer kontroll. Mer lån. Högre skatter. Mer väpnade konflikter. Fler politiska mord och mer demonisering. Om man tycker att detta känns bekant idag så är det ingen tillfällighet.

Detta är dock en förenkling. De som styr är och var inte korkade, även om vi ofta kan stå vid fredagsgrillen och dras åt det hållet när vi undrar vad tusan de håller på med. Reflexen ovan har naturligtvis sällskap av olika konstruktiva lösningar också. Eftersom just lånens ofattbara storlek och de därav sargade valutorna ofta är själva huvudorsaken till imperiernas fall så används olika ekonomiska reformer för att skjuta det framför sig.

Idag ser vi hur EU (ett imperium under ett annat imperium) försöker återuppbygga sin ekonomi på en ny krigsindustri. Eller en klimatindustri. Vi ser även hur EU som institution driver på för att få låna pengar själva, vilket alltså innebär att EU måste ges rätten enligt lag att beskatta medborgarna i EU. I sällskap har de stora dragen många små reformer, höjd pensionsålder etc. Just pensionsåldern är en bra illustration av den stora processen därför att pensioner är inte ihopsparade som många tror utan de som arbetar idag betalar för de som är i pension så när färre arbetar och valutor tappar värde räcker det inte.

Vi ser också dialog om hur AI ska förändra ekonomin så att pengar ska bli överflödiga eller att alla ska få medborgarlön, vilket är i princip samma sak.

Till sist så ser vi hur det förbereds för att byta pengar i stort sett i hela världen, något som ofta sker när låncykeln efter lång tid är maxad och inflationen gör slut på de gamla. Det sker antingen som att införa helt nya valutor eller genom att byta basen/säkerheten för dessa. Den här gången sker skiftet genom att införa nya digitala valutor och infrastrukturer. De här bytena går också i cykler och i dessa är det tyvärr inte ovanligt att vanligt folk förlorar mycket av sina besparingar.

Den multipolära världen

I nyheterna idag talas det ofta om en ”multipolär värld”. De flesta kanske inte förstår exakt vad det betyder. Men det kan hållas enkelt. Det betyder att ingen ensam bestämmer. Här är en lite förenklad summering för att illustrera det:

Rom var en gång störst och starkast. Sen blev världen multipolär. Det här har skett många gånger, ibland ersätter ett överlägset imperium ett annat och ibland får vi en tid av multipolaritet emellan. Detta går i cykler och skiftena är oftast kantade av väpnad konflikt, men inte alltid, det kan också ske genom diplomati, ekonomisk krigföring, blockader, svält, eller som är möjligt idag, med digital krigföring.

Efter andra världskriget började USA bygga sin unipolära värld när de på sätt och vis övertog facklan som högsta höns efter brittena. Även om världen var multipolär en tid innan USA blev det nya största imperiet. Eurodollar, NATO, IMF, Världsbanken, BIS, WTO och FN mfl etablerades som tillsyns och styrorgan för imperiet under parollerna att kriget skulle upphöra och valutorna skulle vara stabila.

I en multipolär värld så finns ingen ensam boss, i jämvikten kan man handla eller så kan man kriga på olika sätt. Efter en tid blir en part starkare och eftersom ökande resurser som råvaror, land, geografiska positioner eller människor som tex arbetskraft innebär ökande makt och rikedom så börjar denna roffa åt sig mer och mer. Unipolär tid tar över tills imperiet faller. Men faller är fel ord, låt oss säga polerna förändras istället.

Eftersom allt går i cykler så är nu världen på väg att bli multipolär igen. Länder som tidigare rättade in sig i ledet börjar gå sin egen väg. För några år sedan vågade de inte det men nu är sprickorna där, de blir större och större och nu vågar de. Inte för att de är som regel är onda eller värre än någon annan. Utan för att de ser sin chans att styra sig själva och utvecklas mot mer framgång och rikedom, precis som USA har gjort.

Hunnerna är tillbaka kan man säga, och ironisk nog kommer många av dem från samma regioner som de tidigare, en av dem kommer tillochmed från ett land som kanske är döpt efter dem.

Men vänta nu en liten stund. Cyklerna går ju inte att stoppa så vad spelar det för roll - jag kommer till det. Man kan inte hindra det som sker men man kan navigera. Ska varor flöda eller vapen? Ska sanktioner, tullar, stängda dörrar, hårda ord, fördomar, generalisering och polarisering råda eller ska diplomati, handel och respekt göra det? Ska man välja sida eller ska man gå sin egen väg?

Och vanliga människor, vad har de med detta att göra? När den väpnade konflikten kommer så är det inte direkt statscheferna som åker ut på slagfältet och gör upp utan oftast unga män, nationers rikedom är dess folk sa Adam Smith, så vad gör detta med framtiden, samtidigt som andra kan tjäna stort på misären. Det är vad som spelar roll för oss.

Polerna förändras, är det apokalypsen?

Precis innan Hunnerna dök upp hade Rom redan delats i två delar med två huvudstäder, för kontrollen och stabilitetens skull. I väst var Rom huvudstad och i öst var huvudstaden Konstantinopel som man döpte om Bysans till.

Efter att väst-Rom kort senare alltså splittrades sönder helt levde öst-Rom kvar som det Bysantinska riket i tusen år till. Det blev alltså ingen apokalyps men en period av stor förändring.

I Kina finns ett uråldrigt uttryck, det är menat som en förbannelse man kan önska sin ovän, ”må du leva i intressanta tider”. För vissa kändes det nog som en apokalyps när polerna förändrades.

Det bysantinska riket blev sedan erövrat av det Osmanska riket på 1400 talet och där gick multipolaritet mer mot ett styrande imperium igen, under turkarna.

Ett par hundra år senare växte Storbritannien snabbt och vi fick en multipolär värld igen ungefär fram till första världskriget då osmanska riket tillhör den förlorande sidan och det Brittiska imperiet blir störst härskare, för att efter WW2 lämna över till en lite märklig multipolär värld med kommunismen och kalla kriget som till leder till att USA har härskarstolen själv.

Detta är ganska förenklat igen, ingen vill läsa en miljon detaljer och årtal, men poängen framgår tydligt.

När polerna växlar rejält och sprickan blir total, vilket händer ibland, så börjar samhället på sätt och vis om.

Det sker genom nya eller förändrade institutioner, kanske statsskick, och stora avregleringar av alla dekret som kom på plats i slutfasen. Sådana avregleringsfaser är början på nya ekonomiska tillväxtperioder, ur avregleringen föds företagsamhet och nytt värdeskapande.

Imperier faller alltså, polerna förändras, det är oundvikligt, och dessa förändringar är farliga tider för vanligt folk. Man skulle kunna säga att det är väldigt intressanta tider.

När väst-rom splittrades blev tiden efter olika ”intressant” för de forna regionerna. Gallien som man kan förenkla till Frankrike plus lite mer gick snabbt sin egen väg och byggde upp en ny centralstat i Frankerriket, de klarade sig kanske bäst. Balkan hade en närhet till Konstantinopel och kunde följa förändringen dit vilket gynnade dem, samtidigt som de var nära Italien och fick motsvarande problem därav, Italien som var kärnan av det gamla klarade sig sämst. Man kan alltså navigera eller navigeras när imperier faller, med de förutsättningar man har.

Vanligt folk kan inte göra mycket själva dock, de får leva med dem och oftast lida av dem, men har ingen möjlighet att påverka dem. En region eller ett lokalsamhälle kan navigera en del genom förberedelser och förståelse. De här förändringarna tar väldigt lång tid men ju närmare slutet av cykeln man kommer desto svårare är det att få resurserna att räcka till.

Vilket för oss till Grästorps...

Maktspelen, den nya multipolära världen och Grästorp

Det framgår nog vid det här laget vad basen för denna berättelse är och förhoppningsvis gav texten någon aha-upplevelse av igenkänning.

Det här är den sista av tre texter jag skrivit för att skapa en grund för debatten om Grästorps framtid.

Storkommunen Grästorp behandlade den lokala historien och att Grästorp är byggt på en förmåga att ta vara på förändringar genom samarbete, lokalt fokus, kunskap och drivkraft.

Sagan om Norden behandlade värdet av att den lokala identiteten och det lokala fokuset är starkt genom förändringar.

Och denna sista tar alltså upp det stora perspektivet som vi inte kan värja oss ifrån utan behöver förstå för att kunna navigera igenom.

Syftet har alltså varit att sätta en engagerande kontext kring varför jag och många andra har talat oss trötta om att Grästorps kommun behöver en långsiktig strategi som faktiskt stärker kommunen.

Den nuvarande strategin från kommunledningen bygger på att bli 6500 invånare, en ökning med 1000 personer, och baseras på planen att flerdubbla skulderna med omkring 800 miljoner kronor i nya lån i medborgarnas namn – lån som ska bekosta villatomter, lägenheter, höghus, ”lekparker”, vattenledningar, bilfritt centrum och

cykelbanor i hopp om att fler ska flytta hit och därmed höja skatte och bidrags-basen. Man ser detta som den enda vägen, eftersom intäkterna inte räcker längre.

Men det finns ingen strategi för vad som händer om dessa nya personer inte kommer, vilket ju faktiskt är det mest sannolika med tanke på att vi har en statistiskt säkerställd utflyttning såväl de senaste 60 åren som de senaste 10, jämte ett högre dödstal än födelsetal, samt att orsakerna till utflyttningen inte adresseras med någon åtgärdslista. Nuvarande strategi är alltså tyvärr ett ganska destruktivt önsketänkande i "all in"-stil. Men någon ska betala och det är vi som bor här idag.

Det är alltså en felriktad strategi i min mening. Den hade kanske kunnat fungera för 20 år sedan om pengarna använts klokt, men idag försvagar den Grästorps cykeln är i en annan fas nu.

Jag med flera har försökt lyfta blicken och visa en annan strategi baserad på följande målsättningar:

- att hålla nere belåningen och hushålla med intäkterna genom effektivitet och engagemang
- att koncentrera kommunens verksamhet kring sitt kärnuppdrag och att i det arbetet genomföra effektiviseringar kring vilket värde en skattekrona får för medborgarna
- att sänka eller åtminstone hålla kvar skatten framöver så livet här blir mer attraktivt
- att tillsammans stärka företagen i byn så att de klarar sämre tider och pengarna cirkulerar lokalt
- att höja fastighetsvärdena så människor inte ser sina livsbesparingar eroderas, alltså att säkerställa mer av medborgarnas finansiella styrka
- att ta skolan till en toppnivå som kan ge både inflyttning och framtidstro
- att öka transparensen i kommunens arbete och gynna en medborgarkultur som bygger på delaktighet från alla i arbetet med dessa punkter
- arbeta i riktning mot att minska (eller bryta) beroendet av statsbidrag och projektbidrag
- arbeta långsiktigt med att lyfta Grästorps stadsbild utifrån Grästorps kultur. (Laga hellre asfalt och trottoarer än att bygga nya höghus. Lyft de äldre husens utseende i centrumkärnan istället för att planera kolonilotter på skubbet. Försök attrahera nya till de hundratals förfallna men fina hus som finns istället för att låna till 13 nya tomter för 1,5 miljoner styck som man nu inte kan sälja för en tredjedel)

Vi har brutit ned allt i detalj, presentationer, handlingsplaner och punktlistor men det finns redan redovisat separat så vi skippar det här.

Min förhoppning är hursomhelst fortfarande att kommunledningen ska finna det värt att fundera över helheten och om det kanske är en idé att söka sin egen väg framöver, Grästorps väg, istället för så många andras väg.

Micha Grönvalls